

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarništijemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrtleta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

~ V Ljubljani v sredo 7. oktobra 1868. ~

Gospodarske stvari.

0 reji in strežbi domače živine.

Ker je prišel čas, da se začno pitati prešiči, naj gospodarjem in gospodinjam našim damo nekoliko poduka o reji in strežbi njihovi.

Prasci ostanejo 6 do 8 tednov pri materi, in se počasi odstavljajo po tem, ko so se navadili jesti. Mleko, kruh, močnik itd. so njih prva jed; in že odstavljani tudi nekaj časa take reči večkrat na dan dobivajo, da bolj rastejo, potlej pa zelenjavo in trje reči.

Gorkota je prascem posebno potrebna, ker še odraščeni mraz težko trpé; toraj morajo dobro nastlano posteljo imeti, kjer se vkup vležejo, da se grejejo. To jim je pred odstavo še bolj potrebno.

Kakor vsaka žival, najbolj pa mlada, dobrega zraka potrebuje, tako tudi prasci. Toraj je treba, da je snažno v hlevu in v koritu, ker prasci za ležišče suh in snažen kraj ljubijo in v mokrem ne zaspé. Tudi sprehoda in zunanje paše jim je treba, da zdravi ostanejo in rastejo.

Odstavljeni prasci potrebujejo, kakor vse mlade živali, večkratne in boljše paše mimo starih, da brž in bolj rastejo. Bolj odraščeni pa se redé, kakor stari, ali doma ali pa zunaj na paši, ali pa na obojem. Dokler jih ne pitamo, je dosti, če jih tako redimo, da ne shujšajo, ker so silno požrešni, jedó, kar je, in jih je lahko rediti. 5. del piče v primeri z njih živo težo jim je takrat zadosti.

Pri svinjski reji pa je treba sledeča vodila pred očmi imeti:

Če svinje doma redimo, ne smejo biti vedno zaprte v svinjaku, ampak pri hlevu bodi ograjen prostor, da se včasih sprehajajo. Tudi je dobro, ako se včasih kopljejo.

Odstavljeni prasci naj imajo poseben hlev, naj so ločeni od matere, da jo pozabijo.

Hlev in korita naj so snažna, in vès hlev bodi enmalo zvikšan od tal, in tako narejen, da se mokrota oceja, da ne bode živina v mlaki. Toraj naj se tudi vsaki dan nastilja, najboljšo z listjem, da leže na suhem in na gorkem. Snažnost je tudi prešičem silno potrebna.

Dá se jim jésti siratke, mleka v pomijih z otrobi in obrezki, in vmes kakošno korenstvo itd. To se jim daje vsaki dan zjutraj, opoldne in zvečer, vmes pa tudi še kaka zelenjava, salata, detelja itd. Ravno tako se jim daje trikrat jesti, če tudi na pašo gredó, in opoldne in zvečer domú pridejo.

Če se jim gorka jed daje, ne sme nikoli vroča biti, ker bi jim zelo škodovala.

Če so svinje v gozdih v žiru ali na planinah, ali sicer po velicah dobrih spašnjah tako, da več mesecev domú ne pridejo, dobro je skrbeti, da se zvečer v kakošno ograjo zapró, da se ne zgubé, in če je moč, da v listji in na suhem leže.

Ker so svinje grozno požrešne, se ne smejo doma nikoli spred oči pustiti, da v škodo ne zaidejo, ali pa v hišo ne pridejo in morebiti kakega majhnega otroka ne ogrizejo, kar se je že večkrat zgodilo.

Pozimi naj bodo hlevi s kakošno rečjo, slamo, sirkovno, koruzovno, trstovino itd. zapaženi, da sever in burja hleva ne premrazita, kar svinjem hudo dene; ampak da so na gorkem, in dajo se jim po trikrat na dan pomije s siratko, olupki, in kaka repa ali drugo korenstvo vmes. Žita pa rejenim svinjam dajati je potrata in zguba.

Da presice, ktere so breje in proti koncu zime ali v začetku pomladi mlade imajo, več in krepkejšega živeža potrebujejo, nas pamet uči.

Koliko svinj naj redi gospodar? Toliko, kolikor jih prerediti more, in za kolikor mu dobiček kaže. Veliki posestniki morejo več živali rediti; majhni posestniki naj je toliko redé, kolikor jim je brez škode mogoče. Dobiček je zadnji in pravi namen živinoreji.

Če imamo majhne prasce in se dobro plača jih že od matere prodati, prodajmo jih. Tri, štiri tedne stari so dobri za mizo. Take je mati vpitala.

Če hočemo pa odraščene s svojim prizadevanjem spitati, dobro je prej presoditi: koliko popolnoma vpitanih za boh potrebujemo in jih vpitati zamoremo; potlej pa preumeti, kaj se lože in bolj prodá; boh ali na pol vpitano svinje? Včasih je gotoviši dobiček, svinje na pol vpitati, ker na pol pitanje trpi najmanj tretji del manj časa in je toraj manj nevarnosti, in navadno hitrejša in gotoviša prodaja.

Vse zdrave svinje mlade in stare se dajo na pol ali popolnoma vpitati. Lišpave svinje niso zdrave in se ne dajo dobro vpitati. Vendar navadno mladiče le na pol pitajo, stare pa popolnoma ali „na boh.“ Čez tri leta staro svinje ima trje mesó in ni več dobro na pol vpitano.

Mrjasca in presico je treba prej kopiti (rezati), predno se pitata, ker se sicer ne dasta prav vpitati, in mrjasec ima neprijetno, smrdljivo mesó in boh.

Če se svinje na dobri paši v gozdih, v žiru ali kjer bodi pasejo, večidel se že na pol vpitajo ali pa še bolj, in se za peršute precej lahko iz paše prodajo; če jih pa hočemo za boh obrniti, treba jih je doma z žitom ali drugo dobro rejo dognati.

Kadar svinje doma pitati začnemo, jih v hlev zapremo in bolj poredkim iz hleva izpuščamo. Po enega ali dva v en hlev denemo. Dobro nastlano in malo mračno bodi v hlevu, da rajši ležijo in se bolj debelijo.

Od začetka dobé pitanci bolj redko in slabejšo jed; počasi pa gostejšo, in proti zadnjemu najboljšo, ter zrnje, korúzo ali kaj družega. Če se jim korenstvo daje, mora obloda bolj moknata biti, in dovolj je morajo dobivati. Petkrat na dan jim pokladati, imajo dosti.

Prvih šest ali sedem tednov zelo in veliko jedó, potlej pa manj, in na zadnje celó malo. Na pol se vpitajo v 8 do 12 tednih, popolnoma v 15 do 18 tednih.

Nekteri s sirovim pitajo, nekteri pa s kuhanim. Kuhano je tečniše in taka jed bolj v mesó in mast gré. Zrnje pa se prej kak dan namoči, da je tečniše. Vroča kuha je svinjem škodljiva.

Če bi se primerilo, da bi se z nerodnostjo kako svinje zapitalo, ga je treba en dan ali še več postiti.

Pitati se dajo svinje vsaki čas leta; vendar je od sv. Mihela najbolji čas za to, ker imamo tačas že več zrelih reči, ki jih najlože in z največim dobičkom za pitanje porabimo, in pa ker tudi mi imamo od takrat že več časa.

Prve tedne se pitanje svinjem najbolj pozná; takrat rastejo in se širijo, pozneje gré to bolj počasi.

Če hočemo vedeti, koliko dobička se pripita, je treba svinje pred pitanjem stehtati, in spet potlej, ko je dopitano, in se bo preumelo, koliko da je zdaj teže, in koliko je vredno, kar se je za pitanje porabilo, in koliko da pravi dobiček znese.

O zemljiščinem davku na Kranjskem.

Poročilo v deželnem zboru.

Iz računskega poročila deželnega odbora je razvidno, da sklep, ki ga je storil deželni zbor v seji od 28. decembra 1866. leta, kako naj bi se naši deželi preobloženje z gruntnim davkom enako merno zmanjšalo, ni imel zaželenega vspeha. Visoko c. k. finančno ministerstvo ni pritrdilo ne prošnji, da bi se gruntnega davka ordinarij odmeril na podlagi od 12% namesto 16% katastralskega čistega prihodka, ne da bi se od zdanjega ordinarij odbilo 150.000 gold., in se to posamesnim davka plačnikom odpisalo v primeri, kakor je naša dežela proti drugim preobložena.

Visoko ministerstvo se opira zastran prvega na ta razlog, da Njih Veličanstvo, ko je izdalo sklep od 31. decembra 1864. leta, ni imelo namena, odpustiti davek po nekem stanovitem percentu; a zastran družega, da bi 150.000 gold. odbiti bilo preveč, a razen tega, da bi nove precenitve treba bilo, ko bi se hotelo izvedeti, koliko je vsak posamesni plačnik v primeri preobložen, al ravno te ogniti se bil je namen, ki ga je imel sklep slavnega zbora. Visoko ministerstvo tedaj izrekuje, da ne more odstopiti od svojega dozdanjega ravnanja, kterege se je držalo pri izvrševanju najvišega sklepa od 31. decembra 1864. leta tem mënj, ker se je kataster že pregledovati začel za uravnavo gruntnega davka.

Odbor je sicer prepričan, da način, kakor se je do zdaj izvrševal najviši sklep od 31. decembra 1864. leta ni pravi; da so razlogi, ki so prineseni zastran tega v sejah deželnega zbora od 1. februarja in 28. decembra 1866. leta, skozi resnični in neovrženi; in da bi se tudi proti razlogom, iz katerih visoko ministerstvo sklepu sl. zbora od 28. decembra 1866. leta ni hotelo pritrditi, marsikaj dalo ugovarjati, vendar meni, da zdaj, ko se je pregled od katastra že djansko pričel, in ko imamo ministersko predlogo zastran uravnave gruntnega davka, ki se precej v ti sesiji državnemu zboru storí, že v rokah, prejšnjega sklepa ne kaže ponavljati, ker pač ni nobenega upanja, da bi visoko ministerstvo prošnjo, ktero je že dvakrat odbilo, v sedanjih okoliščinah uslišati hotelo.

Deželi kranjski ostaja tedaj le ena pridobitev, to je velikodušni sklep Njih Veličanstva od 31. decembra 1864. leta. Te pridobitve se moramo trdno držati, ter neprenehoma prositi in zahtevati, da se dobrota, ki je po tem najvišjem sklepu došla deželi, v svojem celem obsegu, brez krajšanja in trganja uresniči.

Ali žalibog! mi smo morali še v vsaki sesiji tožbo slišati, da c. k. organi naše dežele ne ravnaajo po blagodušnem namenu Njih Veličanstva, — da omenjenega Najvišega sklepa ne spolnujejo. Tudi odbor ne more drugače, ko ponavljati to tožbo, in spet konstatirati, da se niti 1866. niti 1867. leta ni po Najvišjem sklepu ravnalo.

Znano je, da je Njih Veličanstvo s tem sklepom privolilo, da se smejo v krajih, z gruntnim davkom preobloženih, dolžni davki celoma ali deloma ne le posamesnim gruntnim posestnikom, ampak tudi celim občinam in okrajem odpisati.

Znano je tudi, da je visoko c. kr. finančno ministerstvo, kakor priča dopis c. k. deželnega predsedstva od 24. julija 1866. leta št. 2004, izreklo, da je preobloženje stanovitni (stabilni) moment, ter da se ima znesek, za kterege je kak posestnik preobložen, že v začetku leta izločiti, in konec leta vsikakor, brez obzira na druge okoliščine, za odpis nasvetovati.

Znano je naposled, da se je za 1865. leto za odpis nasvetovalo zavolj preobloženja in slabe letine 111.319 gold. 20½ kr., in samo zavolj preobloženja 3397 gold. 8½ kr., in da je visoko ministerstvo po tem nasvetu odpis tudi privolilo.

Vendar je podoba, da se že za 1866. leto ni več oziralo na preobloženje, ampak samo na slabo letino, in kar se je za to leto za odpis nasvetovalo in privolilo, bilo je 126.124 gold. 20 kr. zavolj slabe letine, in 687 gold. 19 kr. zato, ker se ni moglo izterjati.

Za lansko leto pa, kakor je slišati iz čisto zanesljivih ust, finančna direkcija ljubljanska ni hotela čisto nič za odpis nasvetovati, in to zato ne, ker je bila po njeni misli lansko leto dobra letina, in še le potem, ko so c. k. kantonski predstojniki od več strani priganjali in pritiskali, se je zvidelo c. k. finančni direkciji vprašati c. kr. finančnega ministerstva: ali bi nasvetovala kaj za odpis ali ne. Še le tedaj, ko je od ministerstva prišla zapoved, je izdala c. k. finančna direkcija ukaze do c. k. kantonskih gospósk in c. kr. davkarij, naj se skažejo zaostanki od 1867. leta in napravijo izkazi, ki jih je potreba, da se dotični nasveti storé. Tako se še le zdaj, konec 1868. leta, priprave delajo, kaj naj bi se za 1867. leto odpisalo.

Iz tega je pa očitno, da se c. k. finančna direkcija ljubljanska ne ozira več na tiste, ki so preobloženi, ampak samo še na slabe letine, in da tako v nemar pušča: a) Najviši sklep od 31. decembra 1864. leta, kateri jasno ukazuje, da naj se odpisuje tistim, ki so preobloženi; b) ukazu c. k. finančnega ministerstva, naznanjenem po c. k. predsedstvu 24. julija 1866. leta, št. 2004, ki izrekuje preobloženje za stabilni moment, ter veleva, da se ima znesek, za kterege je kdo preobložen, že precej v začetku leta od predpisanega davka izločiti, in konec leta vsikakor za odpis nasvetovati.

Ako je tedaj jasno in dokazano in tudi od c. kr. ministerstva pripoznano, da je kranjska dežela z gruntnim davkom preobložena, — ako je c. kr. finančna direkcija ljubljanska že sama za 1865. leto precejšnje zneske zavolj preobloženja za odpis nasvetovala in je bil odpis tudi privoljen, potlej se pač po vsi pravici praša: zakaj in po kateri pravici c. kr. finančna direkcija prezira okoliščino (moment) preobloženja;